

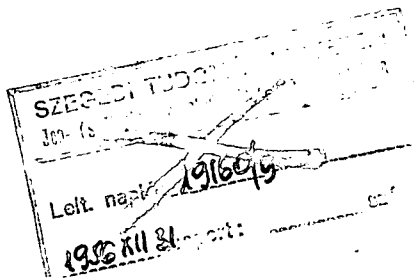
43(12)

1907

3 37

SZEGED

AZ EGYETEMÉRT

Dr. POLNER ÖDÖN
KÖNYVTÁRA

SZEGED

ENGEL LAJOS KÖNYVNYOMDÁJA

1907

SZEGEDI TUDOMÁNYESZETEM
 Jogi és Közigazgatási Kar

Lelt. napló: 13 100

csop. szám: _____

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYESZETEM
 Állam és Jogtudományi Kar

Leltári szám: 10820/11

1983 JUN 24

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYESZETEM
 Állam és Jogtudományi Kar

Leltári szám: 1969 OKT 15

Évszázadosnál régibb immár a küzde- A mult
lem, amit Szeged az egyetemért folytat.

Még 1792-ben, amidőn lyceuma mellett 1792
a bölcsészeti tanfolyamot a felsőbb hatóság
nagy nehezen kieszközölt engedélyével
felállítja, megindítja a mozgalmat a jogi
tanfolyam, majd a jogakadémia engedé-
lyezéseért is; 1802-ben — fölkérésére —
a szomszédos Bács, Békés, Csongrád és 1802
Torontál vármegyék pártoló felíratokkal
nyilatkoznak Szeged mellett, a leghatáro-
zottabban támogatva ennek jogakadémia
felállítása iránti kérelmét, hangsúlyozva,
hogy azt az egész alvidék igényli s az
országos közérdeket képez.

Az országgyűlés egybehívásakor 1827- 1827
ben Szeged felíratot intéz Ő felségéhez,
I. Ferenc apostoli királyhoz, József főher-
ceghez az ország nádorához és az ország-
gyűléshez, bemutatva a vármegyék pártoló

felíratait, hathatós érvekkel mutatja ki az alvidékre kért főiskola szükségességét és Szeged jogosultságát, hogy annak székhelye legyen.

Az érvek között — amelyek teljes mértékben fennállanak ma is — kiemeli a felírat, hogy úgy az egyesek, mint az állam boldogulásához nélkülözhetlen a magasabb művelődés eszközeinek megadása, hogy a joghallgatók számát a meglevő intézetek befogadni nem képesek; hogy Magyarországon alsóbb részei Pestet, Győrt, Nagyváradot véve kiindulási pontokul, teljes hiányával vannak a főiskolának, hogy Szeged, ezen alsó részek központja sok iskolával bír, amelyek mind „előkészületi lépcsőzetek” az akadémiához; — a város sokat áldoz iskolákra, azok igen népesek, gimnáziumában 473, lyceumában 335 tanuló van, az élelmezés és szállás olcsóbbak, mint másutt; hogy a szegedi főiskolát a szomszédos öt vármegye is szorgalmazza, hogy a távolság, pénzhiány, élelmezés és szállás drágasága miatt sokan esnek el a magasabb kiképeztetés lehetőségétől.

Majd elmondja, hogy Szeged „boldogabb időkben” az egész Duna és Tisza közötti területet bírta „százezerre rúgván az emberek száma”, országgyűlésnek és a király-

nak előkelő országnagyokkal és külföldi követekkel való találkozására szolgált színhelyül, úgy hogy kevés hozzáfogható város volt a hazában, de idők folytán rosszabbra fordult sorsa, „nem tartózkodván benne földi hatalmasok“, nem tért vissza a régi virágzás.

Végezetül felajánlja, hogy a jogi tanfolyamot saját erejéből létesíti; a jogakadémiához pedig telkeket ad s az épületeket felépíti.

Az országgyűlés 1827 ápril 3-án tárgyalta a kérvényt és 212. számú határozata szerint „figyelmet érdemlő felajánlása mellett folyamodó méltónak találtatott, hogy kérése Ő felségénél elősegíttessen“, a város követei sietnek örömmel jelenteni, hogy úgy a követek táblája, mint a felső tábla a város javára határozott s most már csak Ő felsége döntése van hátra.

Ő felsége I. Ferenc apostoli király az országgyűlés javaslatát el is fogadta, s a m. kir. udvari kamara 1827. évi október 24-én 34,081. számú leíratában közölte, hogy a jogakadémia évi kiadása a meglevőké szerint 12,840 forint és felhívta a várost, hogy erre födözetet jelöljön.

Szeged ugyan csupán az épületeket ajánlotta föl a jogakadémiához s a tanszékek

költségeit a vallásalapból kérte födőzni, de azért eleget tett a felhívásnak, és előbb mivel a város közjövedelmeit az 1830. évi árvíz emésztette föl, a szőregghi uradalomra adott 300,000 frt tőkét jelölte ki, majd 1832-ben kisteleki uradalmának és a tiszai hídnak jövedelmét, amely hat évi átlag alapján 23,450 frtra rúgott. Bár nem igen támogatták, a város tovább munkált, elkészíttette a jogakadémia s a szintén létesíteni óhajtott felsőbb leánynevelő-intézet terveit a Templom-tér és Sörház-utca sarkán levő telekre, elkészíttette a részletes költségvetést is, amelynek végösszege 94,376 forintot tett ki.

1839 A tervek 1839-ben készültek el, kivételre azonban nem kerülhettek.

De kétségtelen az előadottakból, hogy Szegednek főiskolához való jogát úgy az országgyűlés, mint Ő felsége már ekkor elismerték.

A következő korszakoknak az egész országot átalakító nagy kérdései mellett nem nyílhatott alkalom Szeged törekvéseinek érvényesítésére, a szabadságharc után, a kiegyezésig pedig még kevésbé.

1868 A kiegyezés után azonban nyomban előáll ismét és felíratot intéz az országgyűléshez, valamint a vallás- és közokta-

tásügyi miniszterhez jogakadémia, gazdasági tanintézet és más iskolák felállítását kérve, hivatkozván a már ismert érvekre és indokokra; kijelentvén, hogy a város anyagi erejéhez mérten minden áldozatot meghozni kész.

Báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter személyesen megjelent a városban, tárgyalásokat folytatott a hatósággal, de az anyagi eszközök hiánya miatt, csak a reáliskolát vette állami kezelésbe.

Ezentúl azonban állandóan napirenden van a főiskolák ügye, 1876-ban már kifejezetten a harmadik egyetemet sürgeti Szeged, míg az 1879. évi árvíz után, alig veszi kezdetét az újjáépítés munkája, még ugyanazon évben széleskörű mozgalmat indít; nagy alapossággal kidolgozott emlékiratot ad ki és egyetemet kérve, küldöttséget meneszt Ő felségéhez, az országgyűlés elnökeihez s a kormány tagjaihoz. 1876 1879

Ez az emlékirat külföldi példákból mutatja ki, hogy sok nyelvű országban azon nemzet élete és fensőbbsege biztosított, mely műveltségben a többiek fölött áll; ami sehol sem oly igaz, mint hazánkban, ahol a közigazgatás, ipar, kereskedelem, oktatás stb. feladatainak a nemzet

érdekében való eszélyes felhasználásától függ a magyar faji uralom megízmosodása, s ahol igen sok téren, különösen a felsőbb közoktatás terén a magyar nemzeti szempontok mindeddig figyelmen kívül hagytak.

Pedig az uralkodó elem rovására főiskoláknak idegen nyelvterületen való felállítása akkor, midőn a nemzeti elem sürgősen követeli a felsőbb tudományos kiművelést, nemcsak félszeg intézkedés, hanem vétség a nemzeti elem ellen; mert ahol a patriotizmus hiányzik, azt a főiskola meg nem teremtheti, épp oly kevésbé képezheti a magyarosodás alapját idegen ajkú városban, mert az a népnevelés feladata.

Hangsúlyozza, hogy a szegedi egyetem fölállításának terve, mélyreható érvekre és magasztos eszmékre van alapítva s a szegedi egyetem mellett megnyilvánult országos közhangulat örvendetes manifesztaáció amellet, hogy mindenekelőtt a nemzeti elemnek adassék meg a mód és alkalom fiait a kultúra előharcosaivá képezhetni; óvás az ellen, hogy az országalapító elem rovására az állam előbb a haza nem magyar ajkú lakóinak adja meg a kedvezményt magukat tudományos és közpályákra kimű-

velhetni, hangos tiltakozás az ellen, hogy amíg a magyar faji vidékek a polgári művelődésnek számos, csak az államhatalom által nyújtható főbb intézményeiben hiányt szenvednek, addig az idegen érzésű nemzetiségi elemek szellemi szupremációját idéztessék elő mesterségesen központosított intézmények által a nemzeti elem hátrányára, holott a magyar hatalomnak nem az állana érdekében, hogy azoknak adja meg inkább a civilizáció előnyeit, kik állambontó elveiknél fogva a magyar állam egységi kötelékének lazulását idézhetik elő, hanem a kultúra áldásaiban elsősorban azon fajt részesítse, amely az állam nemzeti jellegének létfenntartó alapját képezi.

Fölemlíti, hogy az összes fő- és szakiskolákat az alkotmányos korszak előtt úgy helyezték el, hogy abból a magyar alföld 1200 négyzetmérföld síkján lakó magyarságnak ne jusson s csak a reformátusság érdeme, hogy ez nem maradt teljesen főiskola nélkül; a szegedi egyetem hangoztatásával tehát a nagy Alföld százados, legérzékenyebb sérelme jut előtérbe, amelynek orvoslását nem a sérelmek megszüntetésének érdeke, hanem a politikai eszély parancsolja, mert — amint külföldi

példákból kimutatja — csak a magyar faj magasabb kiművelése útján fejlődhet ki erős magyar társadalom.

A szegedi egyetemmel az Alföld érdeke lép előtérbe, amelytől már történelmi, nemzeti, faji és kereskedelmi tekinteteknél fogva is elválaszthatlan Szeged.

Egész állami életünk s küzdelmeink a létért és a szabadságért azt tanúsítják, hogy a magyarság igazi támasztékát az Alföldben bírja, amely magyar nemzeti tekintetben, igazi faji terület és ennek a természeti és történelmi alakulás Szegedben adta meg a betetőzést, mely a magyarság országos központja.

Az Alföldnek, mint a nemzeti kultúra zászlóvivőjének a művelődési vívmányok és intézmények minden áldásában kellene részesülnie, hogy műveltségével uralja a kormányzat, tudomány és művészet tereit s ennek dacára az összes egyetemek, jogi, gazdasági, bányászati, erdészeti akadémiák, az összes szakiskolák az ország felső részén, idegen nyelvterületeken vannak elhelyezve, félkörben, amelynek egyik pontja Pozsony, a másik Nagyszeben, egymástól alig néhány kilométerre fekvő városokban, mint Pozsony, Pápa, Budapest, Sárospatak, Eger, Kassa, Eperjes,

Debrecen, Nagyvárad, Máramarossziget, Kolozsvár stb.; — míg Arad, Bács-Bodrog, Békés, Csanád, Csongrád, Jász-Nagykún-Szolnok, Krassó-Szörény, Temes, Torontál vármegyéknek és Pest megye alsó részének 1000 □-mértföldnél nagyobb területén egyetlen főiskola sincs. A magyarság adófilléreiből századokon át nem jutott arra, hogy a magyarság főiskolát kapjon.

Bármennyi egyetem vagy főiskola állítatik föl más területen, a szükséglet az Alföldön soha sem lesz kielégítve és éppen ezért a budapesti egyetem túltömöttségét is csak a szegedi egyetem lesz képes alászállítani, amelynek létesítését nemzeti, országos tanügyi és városjóléti szempontok követelik.

Sajnálattal jegyzi meg az emlékirat, hogy Szegedről kevés a tájékozottság; két nagytudományú férfiú hangoztatta az egyetemen s az akadémiában Szeged kitűnőleg magyar faji hívatását, ez egyik — jogtudós — nem habozott kijelenteni, miként Szeged az egyetlen eleink által alapított magyar város, a másik — jeles ethnografus — könyvében hirdeti, miként Szeged hívatásos központja a magyar faji népeletnek. Sajnos, a tudomány észleleteit az államférfiak nem vették figyelembe.

Szeged az alvidék magyarosodásának kaptára, amely rajokban bocsájtja ki feleségeit.

Bács-Bodrog, Torontál, Krassó-Szörény és Temes vármegyékben Ada, Óbecse, Ókánizsa, Zenta városokban és egész sereg községben több százezer lélek szegedi magyar van, olykor egész telepítvényeket alkotva, az alvidéknek számtalan magyar lelkészt, tanítót, községi jegyzőt, kereskedőt, iparost nevelt Szeged.

Az egyetlen város, amely az alvidék megízmosodott német kultúrájának ellentállani mindenkor képes volt.

Két folyó és két nagy vasút-vonal összehatalálkozásánál az Alföldnek s az alföldi magyarságnak igazi földrajzi központja, a főváros után az országnak legnagyobb és tiszta magyar városa lévén, nemzeti tekintetből egyedül Szeged lehet az alföldi egyetemre illetékes, melynek iskoláiban nagyszámú német, szerb és román fiú tanúl évenként, akiknek hazafias magyarosodása az egyetemen nyerne befejezést.

Szeged körül terülnek el egyik részen a legnépesebb magyar városok, a másik részen az idegen nyelvűek s e nagy város-csoport központja két nyelvterület összehatalálkozásánál Szeged.

Mindezen szempontok országos tanügyi szempontból is figyelmet érdemelnek. s e szempont azt is követeli, hogy a főiskolák ne az ország egyes kiváltságos részein, hanem a szükséglethez képest állíttassanak föl.

Az akadémiák ma nem képesek feladatukat teljesíteni, részben mivel az egyetemi fokot nem adják meg, másrészt mivel nagy számban és egymás közelében lévén, nincs kellő provinciájuk; s éppen ezért országos tanügyi szempontból is valóságos sérelem, hogy 1000 négyszög mértföld magyarsága viszont egyetem nélkül van.

Eltekintve Szeged nagy népességétől, úgy közlekedési előnyeinek alapuló kereskedelmétől, magyar iparától és sok más előnyétől, figyelemre méltó iskoláinak túltömöttsége.

A szegedi főgimnáziumba a század elejétől fogva 800—850 tanuló jár — tehát nem időleges jelenségről van szó — e nagy számból az 1878/9. tanévben csak 343 volt Szegedi; 400 Bács-Bodrog és Torontál vármegyékre, 100 a Tiszántúlra esett. A szegedi iskolákban évenként ezernél több vidéki tanul, túlnyomóan délvidékiek; akik itt nemzeti eszmékbe és szokásokba nevelve, a hazafias magyarság terjesztői lesznek.

A szegedi egyetem leendő népességét biztosan mutatja, hogy középiskoláiba 600 vidéki tanuló jár, de még legalább 10 fő-gimnázium esnék a szegedi egyetem körletébe, amelynek népessége ezekből az 1000 főt biztosan meghaladná.

Végül a városjóléti érdekek a közpon-tosítást kívánják.

Szeged hajdan annyira erős nagyfu-varossága és hajózása a közlekedési esz-közök átalakulása folytán lehanyatlott s az új helyzetbe való beilleszkedésre támo-gatást nem nyert.

Hatmillió koronánál több haszna volt az államnak Szegedből, de azért összes közintézeteit maga volt kénytelen fenntar-tani; maga küzdött a Tisza veszedelme ellen, ami anyagi erejét fölemésztette s végre elsöpörte; újra fölvirágzásához az egyetem volna a leghatalmasabb támasz.

Befejezésül felemlíti az emlékirat, hogy Szeged küzdelme nem új, még a század elején keletkezett, majd közli az akkor tör-ténket és bemutatja a város 1827. évi s a vármegyék 1802. évi fölíratait.

Az emlékirat nagy hatást keltett; Ő felsége 1880 november 18-án fogadta a város küldöttségét, melyhez csatlakoztak a szomszédos törvényhatóságok kiküldöttei

s a szomszédos kerületek országgyűlési képviselői, Hódmezővásárhely ugyanakkor külön felségfolyamodást nyújtott át; míg Budapest, Győr, Pécs és Szabadka városok, Jász-Nagykún-Szolnok, Nógrád, Nyitra, Torontál, Vas, Zala és Zemplén vármegyék feliratokat intéztek a szegedi egyetem érdekében.

A küldöttségi jelentés elmondja, hogy a város kérelmét mindenfelé, minden körben: a sajtóban, a tudomány, a törvényhozás, az államférfiak s a róm. kath. főpapság részéről a legkedvezőbben, rokonszenvesen, mondhatni lelkesedéssel fogadták, úgy hogy a szegedi egyetem ügye partikuláris jellegéből kivetkőztetve és megtisztulva, az Alföld közóhajává lett és a nemzeti ügyek színvonalára emelkedett föl.

A közvélemény, amely már 1876-ban Szeged javára nyilatkozott meg, újra állást foglalt a város mellett, az összes irányadó tényezők az egész nemzet osztatlan megalégedésére megegyeztek abban, hogy a harmadik egyetem székhelye Szeged legyen és Ő felsége legmagasabb engedélyével a m. kir. kormány megkezdte a szegedi egyetem előmunkálatait.

Trefort Ágoston vallás- és közoktatás-

ügyi miniszter 1881 október 23-án szak-
férfiak kíséretében személyesen megtekintette Szegedet és megkezdte a hatóság képviselőivel a tárgyalásokat, majd részletesen kidolgoztatta a szegedi egyetem, jogtudományi, bölcsészeti és orvosi fakultásának tervezetét, Bárá Eötvös Loránt, dr. Fodor József, dr. Korányi Frigyes, Thán Károly tudomány egyetemi és Hauszmann Alajos műegyetemi tanárok által.

1882 A nagyszabású munkálat eredményét a miniszter 1882. évi 35,519. számú leírásban közölte a város közönségével, részletesen felsorolva azon összes kellékeket, amelyek a teljes egyetem fölállításához szükségesek és fölhívta a várost, hogy „a maga szempontjából nyilatkozzék az azokban fölállított követelmények, különösen a kórházra és kórodákra fölállítottak kivihetősége iránt.”

Szeged város közönsége sietett eleget tenni a felhívásnak. 1882. évi 283. sz. határozatával fölíratot intézve a miniszterhez.

Ez a fölírat fölemlíti, hogy a jogakadémia a Ratió educationis XXV. fejezetében kifejezett azon követelménynek, miszerint az egyetem filiálisai legyenek, nem felelnek meg s azokból egyetem nem képezhető.

Hogy azok létesítésekor a gyér népességű délvidék katonai szervezkedés teréül engedtetvén át, nem vonatott be a kulturális föladatok körébe, azonban az országgyűlés már 1827-ben elhatározta a szegedi jogakadémia fölállítását.

Azóta ez országrészt népessége gyarapodott, jóléte, művelődése emelkedett és Szeged rekonstrukciója már úgy tervezett, hogy egyetem székhelyéül szolgáljon.

Majd pontosan kimutatja a Szegedhez számítható országrészt, annak s a városnak népességét, iskolái és tanulói számát, az egyetem ebből várható népességét; hivatkozik Szeged hívatására, az ide törekvő ifjúság nagy számára, a magyarosítás eredményeire, továbbá a város központi fekvésére, kedvező egészségi, közlekedési, gazdasági, ipari, kereskedelmi és megélhetési viszonyaira, hatáságai, hivatalai nagy számára, a város nagy áldozatkészségére, amellyel báró Eötvös József egyetlen szavára 900,000 korona költséggel felépítette a reáliskolát (a mai kir. táblát), hivatkozik az árvíz elleni védelem biztonságára, felsorolja alapítványait, végül kijelenti, hogy a város kész anyagi erejéhez mérten minden áldozatra és felajánlja az egyetem céljaira: a főreáliskola épületét, a „So-

mogyi“-könyvtárat; a közkórház kívánt arányú kiépítését, a szükséges telkeket, 1.268,000 korona értékben.

Köztudomású tény, hogy a harmadik egyetem felállítását akkor az ország pénzügyi helyzete akadályozta meg csupán, amely a már fennállott kolozsvári egyetemnek — a budapesti egyetem véleménye szerint előbbre valónak — jelzett kifejlesztését is hosszú időre elodázta.

Szeged sz. kir. város közönsége azonban támaszkodva az eddigi tárgyalások eredményeire, az 1882. évi 35,519. számú leíratban kijelölt irányzat szem előtt tartása mellett teljes áldozatkészséggel, fejleszti közintézményeit, hogy az egyetem befogadására minél teljesebben előkészüljön s amidőn az ország ezer éves fennállásának megünneplése közeleg, 1893. évi szeptember hó 13-án 294. sz. a. hozott közgyűlési határozatával újabb emlékirat fölterjesztését mondja ki.

Ez az emlékirat előadja, hogy a város törvényhatósága a millenium méltó megünnepléséről tanácskozáván, elhatározta — egyebek között — hogy a város monografiáját 28,000 korona költséggel megírattja, 40,000 korona költséggel közművelődési palotát emel és felkéri az illetékes ténye-

zőket, hogy az 1882-ben megszakadt tárgyalások felvételét rendeljék el s az ezerév kultúrájának legméltóbb betetőzéséül állítsák föl a harmadik egyetemet.

Kifejti a jogi oktatás reformjának s ezzel kapcsolatban a jogakadémiák helyett egyetem létesítésének szükségességét, hivatkozva a meglevő egyetemek túltömöttségére.

Kimutatja, hogy a harmadik egyetem székhelyéül helyi fekvésénél, népének tiszta magyarságánál, kultúrintézmények előhaladottságánál s azok attraktív erejénél fogva Szeged a legalkalmasabb.

Hogy Szeged aspirációi meg nem dönthető tárgyas okokon alapulnak s az ország törvényhatóságainak túlnyomó többsége a harmadik egyetem székhelyéül Szegedet jelölte ki és Ő felsége legmagasabb jóváhagyásával a m. kir. kormány 1881-ben már eldöntötte a székhely kérdését Szeged javára, meg is kezdte a várossal a tárgyalásokat s csak az ország kedvezőtlen pénzügyi helyzete odázta el a kivitelt.

Elősorolja, hogy a tárgyalások óta Szeged minden támogatás nélkül, saját ősi erejéből hatalmas fejlődésnek indult; 1273 négyzet mértföldön elterülő környékének lakossága 400,000 fővel szaporodott

s e területen a magyarság gyarapodása túlnyomólag Szeged gyarmatosító és magyárosító erejének következménye.

Nem említve a kisebb településeket, Szőregh, Deszk, Klárafalva, Ferencszállás, Keresztúr, Törökkanizsa, Térvár, Gyála, Szentiván, Rábé, Majdán, Béba, Monostor, Tiszahegyes, Szaján, Lőrincfalva, Padé, Tiszaszentmiklós, Jázova, Oroszlámos, Magyarszentmihály, Törökbecse, Kübekháza, Lukácsfalva, Zichyfalva, Magyarszentmárton, Dezsánfalva, Majláthfalva stb., valamint Bács, Szerém, Verőce és Pozsega megyék számos községének magyarságát a Szegedről kirajzott népesség képezi, aminek dacára e város népessége az utolsó népszámlálás óta 12,000 lélekkel szaporodott és négy középiskolájában 826 helybeli mellett 1067 vidéki tanuló volt 1893-ban ; és hangsúlyozza, hogy körletébe 24 fő-, 5 algimnázium és 5 főreáliskola tartozik.

Felsorolja az időközben Szegeden létesült hivatalok, iskolák, tudományos és egyéb intézmények seregét, a város árvíz elleni védelme, egészségügye, közművelődése érdekében tett intézkedéseket s a város fejlődése terén világszerte példátlan haladást.

Hivatkozik arra, hogy a tanügyi költségei 170,008 koronáról 320,000 koronára emelkedtek, felemlíti a kedvező égalji, egészségi, lakási, megélhetési, közlekedési, ipari és kereskedelmi viszonyokat, továbbá az egyetem javára rendelkezésre álló alapítványokat.

Végül felajánlja az egyetem céljaira a város könyvtárát, már rendezett kórházát, a szükséges telkeket és egy millió koronát.

Ezen emlékiratot küldöttség nyújtja át 1893 október 23-án Ő felségének, a kormány tagjainak s az ország vezetőférfiainak; s a küldöttség hazafias örömmel jelenti, hogy Szeged igénye mindenütt elismertetett, a legmelegebb támogatásban részesült, az ország közvéleménye Szeged mellett a legnagyobb rokonszenvvvel újra megnyilatkozott; 17 nagy napilap közül 15 feltétlenül Szeged mellett foglalt állást; kettő tartózkodó maradt egyelőre, de más város mellé sem állt.

Időközben a vallás- és közoktatásügyi 1900 tárcza vezetésénél személyváltozás állván be, 1900. évben, a város újabb fölíráttal fordult a tanügyi kormányhoz az egyetem fokozatos létesítését s a jogi fakultás késedelem nélkül való felállítását kérve.

Ezen fölírat az érvek egész seregével s az adatok halmazával mutatja ki a harmadik egyetem szükségességét, és hogy Délmagyarország az egyetemet nem nélkülözheti.

Fölemlíti a budapesti egyetem keletkezésének történetét, hogy a kolozsvári egyetem 1872-ben mindössze 118,880 korona költséggel létesítettett, s a kassai jogakadémia csak 56,000 korona évi kiadást igényel.

Elmondja, hogy az egykor pusztá Alföld miként emelkedett népessége szaporodásával gazdasági jelentőségben s a nemzeti politika szükségessé teszi ez ország-rész közművelődésének egyetemmel való betetőzését.

Elősorolja, hogy a három királyi jogakadémia népessége mindössze 433, a hét felekezetié pedig 883, hogy a Szeged körletébe tartozó főgimnáziumok száma 22-re emelkedett, a harminc év előtti 2953 tanulói létszám 6824-re, s az érettségit tett ifjaké 400-ra, s így csupán ezen intézetekből a szegedi egyetem legalább 1200 hallgatóra számíthat, többre, mint az összes jogakadémiák népessége.

Hangsúlyozza, hogy a magyar közműveltség terjesztése erőteljes kultúrközpon-

tok létesítését követeli, elsősorban a nemzetfenntartó magyarság területén.

Végül ismétli a városnak az egyetem létesítéséhez tett ajánlatait.

* * *

Ezekben volt szerencsénk főbb vonásaiban vázolni Szeged eddigi törekvéseit az egyetem elnyerése érdekében. A múlt eredményei

Ha a küzdelemben a tényleges eredményt, az egyetem felállítását, nem is sikerült elérni, azt meddőnek nem tekinthetjük, mert megdönthetetlenül sikerült nagy igazságokat országos köztudatba átvinni s habár csak elvileg, sikerült Szegednek egyetemhez való jogosultságát elismertetni.

Ma már nem szorul bizonyításra, hogy harmadik magyar egyetemre szükség van, ha csak a közművelődés útján megállani nem akarunk.

Elvitázhatlan igazság, hogy a magasabb művelődés eszközeinek az ország felső részén — vegyes nyelvterületeken — történt összehalmozása súlyos sérelmet képez az alsó országrész kulturális haladása ellen s hogy a mulasztás helyreho-

zása a nemzetfenntartó ősi faj, az államlétalapját képező magyarság fensőbbiségének biztosítása érdekében egyik legfontosabb és legsürgősebb állami feladat.

Másrészt azon tények, hogy az országgyűlés már 1827-ben a szegedi jogi és bölcsészeti akadémiának felállítását elhatározta és Ő felsége I. Ferenc apostoli király ezt jóváhagyta, kormánya a tárgyalásokat eziránt megkezdte; — továbbá, hogy a harmadik egyetemnek Szegeden való létesítésére 1881-ben, az ország közvéleményének megnyilatkozása után, a magy. kir. kormány a tárgyalásokat a várossal folyamatba tette; — a törvényesség minden kellékével írásba foglalt ezen két tény — elévülhetlenül és minden helyi érdekekkel szemben elvitázhatlanul biztosította Szeged azon jogát, hogy a harmadik egyetemnek Szegeden leendő felállítását igényelhesse és nem pusztá optimizmus, hanem szigorú erkölcsi és jogi alappal bíró álláspont, ha Szeged a harmadik egyetem székhelyének kérdését a saját javára eldöntöttnek tekintette és egyetemhez való szerzett jogát hangoztatja.

De eltekintve a mult eredményeitől, Szeged mai fejlettsége és fejlődésképesége alapján is, mint az országnak Buda-

pest után úgy szellemi, mint anyagi tekintetben első városa, kétségbevonhatlan igény-nyel bír arra, hogy a harmadik egyetem székhelyéül szolgáljon, aminek igazolására szabadjon Szeged eddigi haladását néhány adattal ismertetnünk.

A Tisza árja 1879 március 12-én egy éjen át kitörölte Szegedet a városok sorából, romba döntve 9000 házát, hajléktalan földönfutóvá tett 70,000 magyart.

A jelen

De alig tért vissza medrébe a piszkos áradat a város utcáiról; a fajszeretet, a ragaszkodás a röghöz, a csüggedni nem tudó munkaszeretet visszahozta az ősi tűzhelyhez a szertezüllött népet s egy év múlva a népszámlálás együtt találta hiánytalanul valamennyit, úgy hogy a város gyarapodásában hézag nem mutatkozott és amint századok óta mindig, Budapest után a legnépesebb városa maradt az országnak és az ma is.

Szeged
népessége

Amikor minden város fokozott törekvéssel igyekszik előre jutni a haladás útján, e pusztta tény, hogy a negyedszázad előtti katasztrófa dacára Szeged 110,000 lakosával népesség tekintetében is messze kimagaslik a többi városok között, cáfolhatlanul bizonyítja a város nagy jelentő-

ségét, haladáskéességét és azon hivatását, hogy a nemzeti közművelődés fejlesztésében is elsőrangú vezetős szerepre tarttasson számot.

Szeged
népe

Ebben a száztízezer lakosban, amely — elenyésző csekély mozgó töredék kivételével — tiszta magyar, jelentékeny részt képez a magasabb műveltségű értelmiség, de a törzset a polgárság képezi, amelynek értelmességét, közművelődés iránti érzékét, munkaképességét és kitartását számtalan közismert tény bizonyítja, és amelynek erőteljességét a város gazdasági politikája biztosítja azzal, hogy 72,500 hold kiterjedésű ingatlanait $\frac{1}{2}$ —10 holdas részletekben hasznosítja; elvéve a talajt az agrárszociálizmus elől és gátat vetve a kívándorlásnak, módot nyújt a munkabíró életképes faj legszegényebbjének is önálló kisgazdaság létesítésére és a gyarapodásra, az ősi faj elernyedett részeit új meg új fejlődés-képes anyaggal frissítve föl.

Szeged
központi
fekvése

Szeged ma is természetes központját képezi az öt millió lelket számláló magyar Alföldnek és a délvidéknek, amelyen az országnak Szeged után legnépesebb városai Szabadka 85,000, Hódmezővásárhely 65,000 lélekkel, továbbá sok más gazdag népességű város, mint Arad, Baja, Békés,

Csaba, Fehértemplom, Gyula, Karánsebes, Kiskúnfélegyháza, Kiskúnhalas, Lugos, Makó, Nagybecskerek, Nagykikinda, Ókanizsa, Pancsova, Pécs, Szentes, Szolnok, Törökkanizsa, Temesvár, Ujvidék, Zenta, Zombor fekszenek.

Ezen országrész minden városával és községével, két nagy folyónak: a Tiszának és Marosnak vízi útjaival, két irányba futó nagy nemzetközi és nyolc irányba haladó egyéb vasútvonalakkal, valamint számos jól gondozott műúttal közvetlen összeköttetésben áll, úgy hogy pár óra alatt a délvidék legtávolab eső helyeiről is kényelmesen elérhető.

Negyedszázad előtt tervezték meg a kereteket és rakták le az alapokat a rekonstrukció alkalmával, amelyek biztosították Szeged nagyvárosias fejlődését, elsősorban a Tisza védtöltésének és a város hatalmas körtöltésének kiépítésével gondoskodva végtelen időkre a város árvíz elleni teljes biztonságáról.

A nagyarányú és folyton fokozódó fejlődést bizonyítja, hogy amíg 1880-ban 5%, 1890-ben 16·11%, az 1900. évi népszámláláskor 17·8% szaporodás mutatkozik, továbbá, hogy amíg 1880-ban 1.555,000, 1890-ben 2.317,000, 1900-ban 3.158,500;

Közlekedés

Nagyvárosias
fejlődés

1907-ben 4.500,000 koronát tüntet ki a város zárszámadása, illetőleg költségvetése mint kiadást; — de leginkább bizonyítja Szeged nagyvárosias jellegét, a nagy város fejlesztő hatását a saját területével összefüggő szomszédos községek Dorosma, Horgos, Kistelek, Kiszombor, Szőregh, Deszk, Ószentiván, Gyála stb. erőteljes fejlődése.

Köz-
élelmezés

Ezen községekben, valamint a várost gyűrű alakban körülvevő gazdasági telepeken és a városnak 146,000 hold határában folytatott gazdálkodás, az élelmezési cikkek előállításával foglalkozó nagyipari telepek és kisiparosok, nemkülönben az idegen piacok gyors vasúti, hajózási és közúti összeköttetése együttesen gondoskodnak Szeged közélelmezésének legjelentékenyebb részéről, termény-forgalmáról, piacának kedvező áraitól és az árak állandóságáról.

A nagyvárosok általános tapasztalatai Szegeden is érvényesülnek s ehhez képest piaci árai olcsóbbak, mint a körulte fekvő kisebb községekéi, másrészt a közélelmezés terén úgy a legszerényebb, mint a legfokozottabb igények teljes kielégítést nyernek.

Előkelő fogadói és éttermei a legpazarabb követelményeknek is képesek meg-

felelni, polgári vendéglői mérsékelt, a kisebbek egyszerű és olcsó ételmezést nyújtanak, minden irányban kifogástalanul; kilenc nagy internátusa, úgy egyes családok 24—40 koronáért adnak teljes ellátást, a népkonyhák 12 fillérért tápláló ebédet.

Ugyancsak a városnak, valamint környékének nagy népessége, haladó igénye biztosítja Szeged iparának és kereskedelmének forgalmát, megélhetését, gyarapodását, százados jó híréhez méltó fejlődését, hogy a város más irányú haladásával ez is lépést tarthasson.

Ipar és
kereske-
delem.

A mezőgazdaság fejlettsége s az önálló kisgazdaságok létesülhetése, úgy a haladottabb igények következtében az országban talán legmagasabb munkabérek dacára a nagyipar több ágában vezet ma is Szeged.

A fanagyipar, kender, liszt, szalámi, tarhonya, paprika stb. gyártás terén uralja a piacot; különösen fejlett a ruházati, bútór, nyomda, kőfaragó, gépipar stb.: 56 gyár 4800 munkással dolgozott az 1906. évben Szegeden és 2800 önálló kisiparos.

Kereskedelmi téren 1200 önálló kereskedő dolgozik, ezen a téren jelentékeny a gabona és termény, fűszerárú, posztó,

vászon, rövidárú és földrajzi fekvésénél fogva az átmeneti forgalom, amelynek rendelkezésére terjedelmes közraktárak állanak.

A közgazdaságot szolgálja továbbá 14 kisebb-nagyobb pénzüintézet és bankház, élükön a 70 éves multú Szeged-Csongrádi Takarékpénztárral és az Osztrák-Magyar bank fiókjával.

Egészség-
ügy

Az iskolák, különösen az egyetem szempontjából azonban különös figyelmet érdemel a város egészségügye.

A város fekvése és levegő járta végtelen rónaság közepén a lehető legkedvezőbb, de a város újjá alkotói ezen felül már a tervezéskor bölcs előrelátással gondoskodtak arról, hogy Szeged egészségi tekintetben kifogástalan legyen s az utánuk következők gondos körültekintéssel töltötték ki a fejlesztés megállapított kereteit.

Fásítás

A város széles és sugáregyenes 350 utcája, kevés kivétellel, mind fásítva van, 24 terjedelmes, köztük 8—10 holdas köztere szintúgy fásítva, ligetté van alakítva, de fásítottak a város összes műútai, a köröltés előterei, az egész város körül van véve kertekkel s a Tisza balparti rész a kertek végtelen sora.

A Széchenyi-tér, a népliget, valamint

a Stefánia-sétány látványosság számba menő műkertek. A város 42,000 koronát fordít évenként kertészetére, ezenfelül 22,000 koronát erdeire, amelyek a távolabbi részeken terülnek el.

Hathatósan előmozdítja a város egészségügyét a szigorú építési szabályrendelet, amely kizárja az egészségtelen lakások létesítésének lehetőségét, továbbá a feltöltés, kövezés, csatornázás; minden útca el van látva bürkolt gyalogjáróval, továbbá az összes forgalmasabb kocsiutak aszfalt-, kő- vagy makadambürkolattal és minden ilyen útca földött csatornával; a bürkolatok kiterjedése kétmillió négyzetméter.

Építés

De az egészséges fekvésen, helyes fölépítésen túl kétségtelenül legfontosabb támogatója a közegészségügynek a kitűnő ivóvíz, amely 200—270 méter mély ártézi kútakból ömlik; ebből naponta 10,000 köbmétert magas nyomású vízvezeték szállít szét a város sűrűbben lakott részeibe, míg a külsőségeket 10 közkút 50 kifolyóval és 40 magánkút látja el ártézi vízzel.

Ivóvíz

Nem kicsinylendő tényező a közegészségügy terén a város 600,000 koronás nagyszabású közfürdője, mely aránytalanul csekély (40—80 fillér) áraival hozzáférhető

Közfürdők

a legszerényebb vagyonú körülmények között levő néposztályoknak is, valamint a város által nyáron a Tisza folyón fenntartott ingyenes közfürdő.

Jelentékenyek a város egészségügyi intézetei, mint a kórházak, amelyekről alább lesz szó, a fertőtlenítő intézet, gyermekmenhely, mentő-állomás, két magán szanatorium, ételmiszer- és vegyvizsgáló-állomás, továbbá a közbútorhid s az állat-egészségügyi intézmények.

Egészség-
ügyi
szolgálat

Az egészségügyi igazgatást és szolgálatot a városi tiszti főorvos vezetése alatt 12 kerületi orvos látja el, megfelelő segédlettel, különös gonddal ügyelve az erkölcsrendészet körében szükséges teendőkre, valamint a fertőző betegségekkel szemben megállapított szigorú szabályok betartására, nemkülönben az ételmezési piacok és üzletek orvosrendőri szempontból kifogástalan voltára.

Legegészségesebb
város

A hivatalos és közintézeti orvosokkal együtt 66 orvosdoktor működik Szegeden.

Mindezeknek a közegészségi törvény, valamint a körütekintő alaposággal összeállított helyi szabályrendeletek keretében való együttműködése hozta létre azt a nagy eredményt, hogy Budapest után Szeged az ország legegészségesebb városa.

Amíg 1880-ban 33%, 1890-ben 26·17%, 1899-ben 24·77%, 1904-ben már csak 19·9% a halandóság, alig valamivel több, mint Budapesten, ahol 18·9%.

Még szembetűnőbb a haladás a szaporodási adatok szemléleténél: 1904-ben 1000 lélek után esik 33·4 születés. 19·9 halál; 13·5% természetes szaporodás, Budapesten 27 születés, 18·9 halál és 8·1 szaporodás (Temesvárt 25·1 születés, 22·9 halál és 2·2 szaporodás).

Az 1879. évben fölterjesztett emlékiratra — mint föntebb említve volt — Trefort Ágoston kidolgoztatta a szegedi egyetem tervezetét és 1882. évi 55,519. sz. leíratában közölte a város közönségével az egyes fakultások létesítésénél felmerülő igényeket.

Egészség-
ügyi
intézmé-
nyek

A város közönsége gondosan mérlegelte különösen az orvosi fakultás érdekében támasztott kívánalmakat s a közintézmények fejlesztésénél azokra fokozott figyelmet fordított.

Ehhez képest közkórházát öt osztállyal 300 ágyra egészítette ki, ahhoz nagyarányú új épületeket emelt, minden modern intézménnyel és berendezésekkel felszerelte; a kórház megkapta a gyakorlati orvosi kiképzés megadására való jogot.

Az új intézmények létesítése folytán azonban a kórház látogatottsága annyira föllandult, hogy továbbfejlesztéséről kell gondoskodni s miután a jelenlegi területen a kellő hely hiányzik, tervbe vette a törvényhatóság a városon kívül 500 ágyas teljesen új kórház építését az egyetem céljaira.

Az egyetem létesítésére való tekintettel törekedett továbbá a város a szülészeti és szemészet igényeinek 1882-ben szükségesnek jelzett kielégítésére.

Az állami bábaképző-intézet egyike a legnagyobb ily célú intézeteknek, amely szülészeti kórodájával együtt ismételt kibővítés dacára folyton szűknek bizonyul, továbbá az állami szemkórház, amelynek az ország legnagyobb szemkórházává való kifejlesztése elhatározott dolog; — e két minden tekintetben kifogástalan intézmény a legfokozottabb igényeknek is megfelel.

De előkészítette a város a gyermek-kórház, a mai ideiglenes elhelyezés helyett állandó ragály-kórház és járvány-kórház építését is, amire a tervek és költségvetések elkészültek és tárgyalás alá vétettek.

A szegedi egyetem késedelem nélkül való megnyitása esetében is tehát az

orvosi fakultás szükségleteinek ellátására még mielőtt annak minden évfolyama felállítatnék, — a mai 300 ágyas közkórház, az új 500 ágyas közkórház, az ország legnagyobb szemkórháza, az állami szülészeti kóroda, a városi gyermek-kórház, ragály-kórház, járvány-kórház, a m. kir. honvéd-csapatkórház, cs. és kir. csapatkórház, az állami gyermekmenhely, két magán szanatórium, valamint a gyógy-paedagogiai intézetek: siketnémák intézete, vakok intézete fognak a tanuló ifjúság ismereteinek gyarapítása céljából rendelkezésre állani.

Az említett közintézetek 1906. évi forgalma a következő volt:

A városi közkórház ágyszáma 300, betegeinek száma 3102, ápolási napok száma 84.871, nagyobb műtétek száma 754, boncolásoké 297. Országos szemkórház: ágyszáma 30, betegszám 192, járólagosan kezeltéké 434, ápolási nap 8451, műtét 96.

Városi járványkórház: ágyszám 14, beteg 32, ápolási nap 700. M. kir. bábaképezde: ágyszám 39, betegek száma 574, bejáróké 720, ápolási nap 8284, szülések száma 404, műtéteké 194, (128 szülészeti, 66 nőgyógyászati).

Állami gyermekmenhely: nagy ágyak száma 35, csecsemő-ágy 35, gyermek-ágy 20, fölvétetett 1509 gyermek, ápolási napok száma 43,656; a betegosztályon gondoztatott 461 gyermek, műtétek száma 35, az intézet körletébe tartozó gyermekek száma 3038; ezek közül bemutatott 2000.

M. kir. honvéd-csapatkórház ágyszáma 92, betegszám 1046, ápolási nap 23,897, műtétek száma 10, cs. és kir. csapatkórház ágyszáma 74, betegszám 722, ápolási nap 16,741, műtétek száma 8.

A siketnéma-intézet tanulói létszáma 101, a vakok intézetéé 35.

Köz-
művelődés Ugyancsak az egyetem létesítésére való tekintetből gondoskodott a város közművelődési intézményeinek oly irányú és mérvű fejlesztéséről, hogy azok az egyetem céljainak megfelelőek legyenek és minden jogosan támasztható igényt kielégíthessenek.

Ős időktől fogva nevezetes Szeged népének és törvényhatóságának szeretete és bőkezősége a közművelődés és annak intézményei iránt; a legszegényebb zsellér is súlyt helyez arra, hogy fia gimnáziumba járjon, a tanyavilág szántó-vető kigazdái között akárhány van középiskolát végzett,

a törvényhatóságban helyt foglaló egyszerű polgárok szó nélkül szavazzák meg az iskolákra, művészetre, tudományra kért százereket; mint most az egyetemre kért hatmilliót s a köznép vasárnap délelőtt a templomból egész tömegével egyenesen a múzeumba vonul.

A szegedi 1719-ben alapított főgimnázium és lyceum, amelyet 1792-ben bölcészeti tanfolyammal, majd nagyszabású rajz- és ipariskolával egészítettek ki, volt hosszú időn át az egész nagy ország-résznél, a Délvidéknek egyetlen középiskolája, amelynek akadémiával és felsőbb leányiskolával való kiegészítését nagy áldozatkészsége dacára 40 éven át hiába szorgalmazta a város, sőt az abszolút korszak lyceumát és bölcészeti tanfolyamát is megszüntette.

Tanügy

A nehézségek dacára a város állandóan törekedett iskoláit gyarapítani és fokozatosan minden középiskolát létesített a saját erejéből s csak a legújabb időkben, midőn tanügyi kiadásait háztartása egyensúlyának megzavarása nélkül már nem volt képes fődözni, vette át az állam a terhek egy csekély részét.

Ma az ország vidéki városai között Szegednek van legtöbb iskolája, vala-

mennyi — a budapestieket kivéve — a legnépesebb az egész országban.

Iskolák

Állami főgimnázium, városi főgimnázium, állami főreáliskola, felső leányiskola, felső kereskedelmi iskola, r. kath. tanítóképezde, r. kath. tanítónőképezde, állami fa- és fémipari szakiskola, városi zeneiskola, I. ker. állami polgári fiúiskola, III. ker. állami polgári fiúiskola; városi polgári leányiskola, róm. kath. polgári leányiskola, nőipariskola, női kereskedelmi tanfolyam, építőiparos tanfolyam, iparostanonc-iskolák, szobafestőtanonc-iskola, pincériskola, borbélytanonc-iskola, kereskedőtanonc-iskola, vakok intézete, siketnémák intézete, városi árva-ház, 105 osztályú belterületi és 41 tanyai elemi népiskola terjesztik a népoktatás áldásait Szegeden.

Ezen intézeteknél 225 tanár és 143 tanító működik, akik tudományos, irodalmi és társadalmi téren is jelentékeny tevékenységet fejtenek ki.

Tudomá-
nyos
egyesületek

A tudomány terjesztésének és népszerűsítésének szolgálatában érdemes munkát végeznek e célból alakult egyesületeink: élükön az 1892-ben alapított Dugonics-Társasággal, amely pályadíjak kiűzésével, szakmunkák megíratásával ma-

radandó emlékü működést fejt ki, és amelynek magas színvonalú felolvasásait hazánk tudósainak és neves íróinak egész serege tisztelte meg részvételével; így: Abonyi Lajos, dr. Ballagi Aladár, Bartha György, Czobor Béla, Dedek Crescens Lajos, Eötvös Károly, Enyedi Lukács, Gárdonyi Géza, Gelléri Mór, Herczeg Ferenc, Herczegh Mihály, Hentaller Lajos, Hermann Ottó, Hock János, Kenedy Géza, Kemechey Jenő, Kozma Andor, dr. Marczali Henrik, Mikszáth Kálmán, Kiss János, Lampérth Géza, Lechner Ödön, Lipcsey Ádám, Palágyi Lajos, Pósa Lajos, dr. Prónai Antal, Radó Antal, Rákosi Jenő, Rákosi Viktor, Sebők Zsigmond, dr. Schmidt Sándor, Szaboleska Mihály, Szávay Gyula, Szász Károly, Tömörkény István, Tedeschi Borbála, Thury Zoltán, Vargha Gyula, Várady Károly, Zsilinszky Mihály stb. stb.

Hasonlóképpen szorosan tudományos színvonalon állanak: a Társadalomtudományi Társaság, Szabad-Lyceum, Jogász-Egylet, Orvos-Egylet, a szakismeretek terjesztéséről gondoskodnak még a gazdasági egyesületek, munkásképző felolvasások, nemkülönben az ifjúsági egyesületek, valamennyien igen látogatott, magas

színvonalú előadásokat tartanak rendszeresen, amelyek díjtalanul hozzáférhetők minden tanulni vágyónak.

Sajtó

A közművelődés tényezői között kell megemlékeznünk a szegedi sajtóról is, amelynek előkelősége, komolysága, alapossága, tárgyilagossága és jólértesültsége országosan ismert s amely annyi kiváló író-t nevelt már a hazának. Mikszáth Kálmán, Pósa Lajos, Enyedy Lukács, Gelléri Mór, Gárdonyi Géza, Sebők Zsigmond, Lipcsey Ádám, Bakay Nándor, Kemechey Jenő, Szávay Gyula, dr. Szabó László, Gyöngyössy László, Thúry Zoltán és sok más jelese a magyar irodalomnak itt fejlődött, izmosodott, nőtt országos kiválósággá. Öt napilap, az ötvenéves Szegedi Hiradó, a harmincéves Szegedi Napló, Szeged és Vidéke, Szegedi Friss Ujság, Szegedi Ujság, továbbá egész csoport időszakos lap, szaklap, folyóirat, 30 hivatásos ujságírónak, — közöttük ma is több országos hírűnek — adva állandó foglalkozást, terjeszti hathatósan a haladás eszméit s az ismereteket.

Szegedi írók alapították a Vidéki Hir-lapírók Szövetségét, összetömörítve az egész számottevő vidéki sajtót, emelték annak színvonalát.

A legelső helyen azonban a közművelődési intézmények között a városi muzeum áll, amelynek az adományozó nevét viselő Somogyi-könyvtára az ország legnagyobb könyvtárai közé tartozik; állaga az 1906. év végén, az apró nyomtatványok, szabályzatok, ponyvairódalom leszámításával 70,123 kötet, túlnyomóan tudományos mű, 11 fő-, 76 alszakra osztva, 440 kötet, betűrendes és szakkönyvmutatóval, évenként 5000 korona értékű művel gyarapítva és 12,000 látogató által használva.

A könyvtár a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének felügyelete alatt áll, úgy, mint a múzeum többi osztálya, amelyeket a város maga alapított és jelentékeny áldozatokkal, valamint államsegéllyel fejleszt.

Osztályai: régiségtár 1245 db őskori, 300 db római, 3270 db közép- és ujkori tárggyal, 7911 db érme- és pénzgyűjteménnyel, 450 db köemlék tárggyal; nagyrészen a Szegeden és Szeged vidékén folytatott ásatások gazdag eredményével.

Természetráji tár: állatok és állatkészítmények 41,277 db, növények 4576 db, ásvány és kőzet 3500 db, összesen 59,353 db.

Népráji osztály: 1500 db Szeged vidéki gyűjtésből származó tárggyal.

Képzőművészeti osztály: 47 szobor, 148 festmény és 57 iparművészeti tárgygal.

Ez a múzeum legkiválóbb osztálya, egyesíti hazánk jeles festőinek és szobrászainak legtöbbjét kiváló műveikben.

Jelességei: Munkácsi Mihály, Honfoglalás képének vázlata és szénrajza 40,000 korona értékben, Vágó Pál „Árviz“ képe ugyanannyi értékkel, továbbá Benczur Gyula, László Fülöp, Ferraris Arthur, Welmann Róbert, Roskovics Ignác, Vastagh György, Vastagh Géza, Barabás Miklós, Horovitz Lipót, Tornai Gyula, Knopp Imre, Madarász Viktor, Hegedűs László, Petrovits László, Kézdi Kovács László, Nádler Róbert, Glatz Oszkár, Tull Ödön, Pállik Béla, Neógrádi Antal, Spányi Béla, Katona Nándor, Zombory Lajos, Aggházy Gyula, Olgyay Ferenc, Boszniai István, Tölgyessy Arthur, Telepi Károly, Ujváry Ignác, báró Mednyánszky László, Szenes Fülöp, Peske Géza, Eisenhut Ferenc, Thorma János, Kernstock Károly, Csók István, Nyilassy Sándor, Zemplényi Tivadar, Walter Crane, Tóth Molnár Ferenc, Réthy István, Boruth Andor, gr. Nemes Eliz, Kriesch Aladár, Kacziányi Géza, Stein János, Bihary Sándor, Margittay Tihamér, Grünwald Béla, Koroknyay Ottó.

Kosztá József, Reinhard Antal, Ligeti Miklós, Jankovich, Fadrusz János és sok mások művei, hat teremben és a folyosókon elhelyezve.

A közízlést, valamint a hazafias lelkesedést emelik a város különböző pontjain elhelyezett szoborművek; a képzőművészetek népszerűsítésén pedig a Képzőművészeti Egyesület fáradozik, amely elsőnek a vidéken 700 taggal alakult, évenként tárlatokat rendez, képeket, szobrokat, műtárgyakat vásárol és sorsol ki tagjai között.

A város is rendszeresen vásárol a tárlatokon, tagja különben az Országos Képzőművészeti Egyesületnek is; magas művészeti ösztöndíjai vannak és évenként külön is támogat néhány művésznövendéket.

A művészet hajléka a városi színház, ahonnan az erkölcsrontó darabok ki vannak zárva, olcsó helyáraival hozzáférhető a társadalom minden osztályának s a tanuló ifjúság nagy látogatottságának örvend.

A művészetet szolgálja még az 1865-ben alapított városi zeneiskola 168 növendékkel, amely évről-évre erősen fejlődik és működése körébe fölvette a zene népszerűsítését, zenekari tagok képzését, mely célból a fúvóhangszereket díjtalanul tanítja.

Társadalmi téren a zenekedvelők egyesülete fejlesztí a zenei érzéket, magas színvonalú hangversenyeket rendezve, viszont a különböző dalárdák és némely társas-egyesületek olcsó belépő díjakkal a magasabb zene népszerűsítéséről gondoskodnak.

Szeged
áldozat-
késztsége

Nem sorolhatjuk itt fel Szeged kulturális életének minden részletét, de meg kell említenünk, hogy kivétel nélkül valamennyi hangosan hirdeti a város páratlan áldozatkésztségét.

Legszebb példáját ennek Szeged közönsége Magyarország ezeréves fennállásának megünneplésekor mutatta, amikor másfél millió koronát fordított különböző kulturális intézmények létesítésére; félmillió koronáért épített közművelődési palotát, elsőnek az országban saját erejéből, 600,000 koronával közfürdőt létesített, 32,000 koronáért megíratta a város monografiáját, 40,000 koronáért megfestette az árvízi királylátogatás emlékét, 200,000 koronát fordított belterületi iskolákra, 10 tanyai iskolát épített, Szentháromszobrot emelt 12,000 koronáért, fertőtlenítő intézetet 36,000 koronáért, tanyai telefont 10,000 koronáért és sok más kisebb létesítményt.

Színháza egy millió koronába került s arra 30,000 koronát áldoz évenként.

Kétmillió koronán felüli értéket képviselnek a város iskolái, azokra évenként félmillió ötszázezer koronánál jóval többet költ a város, többet mint 5% pótdójának egész összege.

Magyarország összes városai között Szeged fordítja jövedelmének legnagyobb hányadát tanügyi kiadásokra, továbbá köz-művelődési célokra.

Múzeumára 24,000 koronát, zeneiskolájára 21,500 koronát fordít évente.

A közelmúltban épített két tanyai templomot 120,000 koronával, most építi a rókusai templomot 440,000 korona költséggel; az 1879. évi árvíz emlékére emelendő fogadalmi templomára 1.200,000 koronát szavazott meg, sok tízezer koronával támogatta három más templom restaurálását, a szatymazi, újszegedi, röszei kápolnákat, 40,000 koronát adott a zsinagóga építéséhez. A Kossuth Lajos szobor, Róna József műve, 80,000 korona. A Dugonics szobor, Izsó Miklós alkotása, 36,000 korona, Tisza Lajos szobor, Fadrusz János műve, 56,000 korona, Szentháromság szobor, Köllő Miklós műve, 12,300 korona, Klauzál Gábor mellszobor, Vastagh György

műve, 5,300 korona, Honvéd emlék, Zala György és Köllő Miklós műve, 11,000 korona, évi 2000 koronát tesz félre a város II. Rákóczi Ferenc, továbbá Deák Ferenc emlékszobrára; több ezer koronával járult Vásárhelyi Pál 42,000 korona értékű már meglevő és Erzsébet királyné kivitel alatt álló szobrára; de hozzájárult jelentékeny összegekkel ezenfelül nagyjaink emlékére a haza bármely pontján emelt alkotásokhoz; amint egész seregét támogatja a külföld; az ország s a város sokféle jótékonysági, emberbaráti vagy közművelődési egyesületeinek.

Számadásai szerint vallásügyre 96,000 koronát, szorosan tudományi és művészeti célokra 80,000 koronát fordít Szeged évenként mint rendes kiadást, az egyszerre nagyobb összegeket igénylő beruházásokon kívül.

Szeged
nemzeti
hívatása

Az egyetem székhelyének megválasztásánál nagyfontosságú érvet képez Szeged javára azon nemzeti hivatás, amelyet a délvidék idegenajkú népességének megmagyarosítása körül évszázadok óta zajtalanul bár, de annál nagyobb eredménnyel és kétségbevonhatlan sikerrel teljesít.

Előző emlékiratainkban már volt alkalmunk megemlékezni e hívatásról.

Nem kicsinylendő része ennek az, amikor Szeged fölös népe idegenben telepeket létesít s ott megőrizve az ősi városhoz tartozását, a magyarság részére új területeket hódít; valamint nagyfontosságú az is, amelyet az ország legnagyobb államférfiainak, tudósainak és előkelőségeinek részvételével néhány év előtt megalakult Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület az összes délvidéki városokat összekapcsoló szervezetével, óriási tagszámával, hatalmas összeköttetéseivel az egész délvidékre kiterjedőleg kifejt.

A közoktatás szempontjából azonban fontosabb a tanuló-ifjúság magyarul tanítása és magyar szellemben való nevelése körül elért eredmény, amely szintén páratlan az országban s más városok azt elérni aligha volnának képesek, mivel az ehhez nélkülözhetlen alapfeltételek máshol hiányoznak.

Szeged 110,000 lakosa, elenyésző töredéktől eltekintve, szintiszta magyar; — magyar a nyelve, nemzetisége, gondolkodása, magyar az érzése.

Ez okozza, hogy Szegeden a nemzeti-ségi kérdésnek talaja nincs, a nemzetiségi kérdés a köztudatban ismeretlen, s az ide-

genajkú jövevény serdülő ifjúságból igaz szeretet és rokonszenv nevel érzésben és nyelvben magyart.

És ebben a munkában részt vesznek nemcsak a neveléssel és tanítással foglalkozó osztályok és családok, hanem a város egész nagy, erős és fejlett társadalma.

Társadalmi
élet

A társadalmi érintkezés terén pedig alig képzelhető oly igény, amely Szegeden kielégítést ne nyerne.

Százötven különböző egyesület szerepel nyilvántartásában, a jótékonyság, a közművelődés, testedzés, szórakozás, ipar, kereskedelem, társas érintkezés, társadalmi egyűvétartozás minden érdeke érvényesül ezekben és valamennyi hathatósan szolgálja a magyarság ügyét is.

Az ifjúság kiművelésének szempontjából elsősorban fontos tudományos egyesületekről már fentebb megemlékeztünk, ezek azonban egyszersmind az ifjúság önművelésére is nyújtanak módot.

Egyetemi ifjaink évek óta tartanak ismeretterjesztő előadásokat, vitaestélyeket, felolvasásokat úgy a műveltebb osztályok, mint a nép számára.

A hetvenötéves múltú „Szegedi Kaszinó“, a nagy élénkséggel működő „Otthon“, a

„Lloyd“, a gazdasági, társadalmi, iparos, kereskedő ifjúsági egyesületek, dalárdák, olvasókörok, népkörök, nemkülönben a különböző sportegyesületek, a csónakázó, korcsolyázó, kerékpár, torna, atletikai és vívóegyletek készséggel nyítják meg az ifjúság részére ajtójukat, alkalmat és teret nyújtva a tisztességes szórakozásra.

Szabadjon még néhány adatot felemlíteni, amelyekből a szegedi egyetem látogatottságára következtetést lehet vonni.

A szegedi egyetem várható látogatottsága

Erre az a rendkívüli előszeretet nyújthat legbiztosabb támpontot, amellyel a város nagyszámú tanintézeteit az Alföld és a délvidék ifjúsága állandóan sok ezernyi számban és évről-évre fokozódó mérvben fölkeresi.

A Délvidék előszeretete

A rendkívüli előnyös központi fekvés, a közművelődési intézmények nagyszáma, a sok iskola, a magyarosítás terén elért eredmények, a kitűnő egészségügyi viszonyok indokolják ezen előszeretetet, amelynek következménye, hogy Szeged iskolái az ország hasonló intézetei között a leglátogatottabbak s az állam és a város nem képesek itt annyi iskolát létesíteni, hogy valamennyi ide törekvő tanuló helyet nyerhessen.

Már az 1827. évi felségfolyamodványban

Az iskolák népessége

felemlítettük, hogy a gimnáziumban 473, a lyceumban 335, összesen 808 tanuló nyer oktatást.

E magas létszám az egész múlt századon át állandó, sohasem apadt, tehát nem időleges jelenségről van szó.

Az állami főgimnázium megnyitásának évében már párhuzamosítani kellett a megnyitott osztályt anélkül, hogy a városi főgimnázium létszáma apadt volna, s ma az intézet kilencedik évében a létszám az állami főgimnáziumban 715, a városiban 763; és csupán azért nem magasabb, mivel törvény nem engedi több tanuló fölvetelét osztályonként és több osztály párhuzamosítására nincs helyiség, minélfogva kénytelen mindakét intézet évenként a jelentkezők egy részét, évenként 100—120 növendéket visszautasítani, úgy hogy a harmadik főgimnázium felállítása elodázhatlan közszükségletet képez; amiért a város már folyamodott is.

A vidéki
tanulók
száma

Az összes tanintézetekben 30—80% a vidéki, túlnyomóan délmagyarországi tanuló, dacára annak, hogy ma már ezen országrész minden nagyobb városában van középiskola.

Az állami főgimnázium 715 növendéke között 550 a vidéki,

a városi főgimnázium 763 növendéke között 254 a vidéki,

az állami főreáliskola 324 növendéke között 200 a vidéki,

a felsőkereskedelmi iskola 382 növendéke között 272 a vidéki,

az I. ker. polgári fiúiskola 296 növendéke között 128 a vidéki,

a III. ker. polgári fiúiskola 242 növendéke között 142 a vidéki,

a tanítóképző intézet 146 növendéke között 115 a vidéki,

tanítónőképző intézet 152 növendéke között 112 a vidéki,

a női kereskedelmi tanfolyam 71 növendéke között 39 a vidéki,

az iparostanonciskolák 1357 növendéke között 572 a vidéki,

a kereskedő tanonciskolák 132 növendéke között 54 a vidéki,

a fa- és fémipari szakiskolába a fönnállása óta fölvetett 1306 növendék közül 824, az építőiparos-tanfolyam 500 növendékéből 217 volt a vidéki; hasonló az arány a többi iskolákban.

A vidéki tanulók e nagy létszáma bizonyítja egyszersmind Szeged arra való képességét, hogy egyetem felállítása esetében

az ifjúság bármily nagy száma Szegeden megfelelő elhelyezést nyerhet.

Ugyanezt bizonyítják; de az egyetem látogatottságára, valamint az ellátási viszonyokra is mértékül szolgálhatnak internátusaink.

A DMKE.-internátus 200 növendékre évi 400 kor. díjjal,

a Máv. internátusa 208 növendékre évi 200—400 kor. díjjal,

a Diák-otthon 200 növendékre évi 400 kor. díjjal,

a Gyertyámosi magyarnyelv-terjesztő-egyesület fiúnevelő-intézete 70 növendékre évi 300 kor. díjjal,

ugyanannak másik intézete 88 növendékre évi 300 kor. díjjal,

a Délvidéki földművelők gazdasági egyesületének tápintézete 156 növendékre évi 240—280 kor. díjjal,

a Tanítóképző internátusa 54 növendékre évi 320 kor. díjjal,

tanítónő internátus 62 növendékre évi 400 kor. díjjal,

az izraelita tanulók otthona 70 növendékre évi 400 kor. díjjal, — mindezek a legfokozottabb tanulmányi és egészségügyi követelményeknek megfelelő intézetek gondos szakfelügyelet és ellenőrzés alatt.

Eltekintve azonban a magasabb igényeket szolgáló kisebb internátusoktól, a tanulók túlnyomó része ma is egyes polgári családoknál nyer ellátást, szeretetteljes és gondos nevelést, az önállóságra törekvő ifjúságnak pedig nagyszámmal állanak rendelkezésére hónapos szobák és kisebb lakások, valamint éttermek és kifőzőhelyek, amelyek olcsó és feltétlenül egészséges étellemezést nyújtanak.

Az egyetem várható látogatottságának mérlegelésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a városban levő köz- és magán-hivatalok nagy számát sem.

A kir. ítélőtábla, kir. főügyészség, kir. törvényszék, kir. ügyészség, kir. járásbíróság, városi közigazgatási, városi javadalmi hivatalok, kir. pénzügyigazgatóság, kir. adóhivatal, városi adóhivatal, vasúti üzletvezetőség, vasúti központi leszámoló hivatal, m. kir. posta- és távírdahivatal, folyammérnöki hivatal, magy. királyi államépítészeti hivatal, kataszteri helyszínelési felügyelőség, kataszteri felmérési felügyelőség, kir. dohánygyár, m. kir. pénzügyőrség, dohánybeváltó hivatal, kincstári ügyészség, ker. börtön- és államfogház-igazgatóság, m. kir. dohányraktár, kir. erdőfelügyelőség, kir. erdőhivatal, kir.

erdőgondnokság, kir. iparfelügyelőség, kir. állattenyésztési felügyelőség, két ármentesítő társulati igazgatóság, kir. közjegyzői kamara, ügyvédi kamara, kereskedelmi és iparkamara.

Továbbá 11 lelkeszi hivatal, kir. tanterületi főigazgatóság, kir. tanfelügyelőség, 225 igazgató és tanár, 134 városi, 32 hitfelekezeti tanító.

Azután 5 lapszerkesztőség, 2 kir. közjegyző, 65 ügyvédi iroda, 66 orvos, 110 mérnök, valamint 11 pénzügyintézet, 18 biztosító intézet, 54 gyári hivatal stb.

Katonaság: m. kir. szegedi II. honvédker. parancsnokság, honvéd gyalogdandár parancsnokság, honvéd lovasdandár parancsnokság, honvéd gyalogezred, honvéd huszárezred, cs. és kir. 46. gyalogezred, cs. és kir. 14 utászzászlóalj, csasz. és kir. élelmezési raktárparancsnokság, m. kir. szegedi II. csendőrkerületi parancsnokság, csendőr tanosztályparancsnokság.

Mindezen hatóságok és hivatalok több ezer művelt családnak nyújtanak alkalmazást olyanoknak, akik gyermekeiknek anyagi viszonyaikhoz mértén minél magasabb kiképzést óhajtanak adni.

Másrészt azonban az említett hivatalok és irodák nagy száma alkalmat nyújt az

egyetem hallgatóinak tanulmányaik gyakorlati irányban való fejlesztésére is és tisztességes mellékfoglalkozás szerzésére.

Tájékozást nyújthat még a szegedi egyetem valószínű létszámára a szegedi s a szegedi egyetem körletéhez számítható középiskolák tanulóinak száma.

A Szegeden ma főnnálló középiskolák évenként 200 végzett növendéket bocsátanak ki; csupán ez a mennyiség is elég azon létszám biztosítására, amennyi a kolozsvári egyetemet évtizedeken át látogatta és háromszor annyi hallgató biztosítására, amennyi ma a legnépesebb jogakadémián van.

A létesítendő szegedi egyetem azonban ezeken kívül még 30 főgimnáziumból és 6 főreáliskolából várhat hallgatókat; ezen tanintézetekbe a most folyó tanévben be van írva 12,723 tanuló.

A m. kir. kormány 1905. évről szóló jelentésében foglalt adatok szerint az 1904/5. tanévben a magyarországi 168. gimnáziumba 53,070, 32 főreáliskolába 9,419, összesen 62,489 tanuló volt beírva.

A két budapesti és a kolozsvári, összesen 3 egyetemre pedig 9267, a 10 jogakadémiába 1618, a hittani intézetekbe 2140, összesen 13,025 hallgató volt fölvéve.

Ezek szerint a középiskolák tanulói létszámának 20·8%-át teszi ki a főiskolák hallgatóinak száma.

Ezen arányt véve, csak 20%-kal is 12,700 tanuló 2550 hallgatóra számíthat a szegedi egyetem.

Hogy e számítás a lehető legreálisabb, igazolja a szegedi iskolák túltömöttsége, továbbá, hogy a többi főiskolák és a külföldi főiskolák hallgatóinak száma figyelembe véve nincs.

Igazolják ugyanezt a következők: az 1904/5. tanévben 153 középiskolában érettségit tett 4236 ifjú, ugyanekkor az említett főiskolai hallgatók száma 13,025 volt; ezen arány szerint a szegedi egyetem körletébe sorozható 36 középiskolára jutna 996 érettségit tett és 3063 egyetemi hallgató; hogy pedig a helyzet a valóságban kedvezőbb, igazolja az a tény, hogy az országos átlag szerint jutna az említett 36 középiskolára 11,264 tanuló, a valóságban pedig van 12,723.

Egyáltalán nem vérmes hát a remény, ha 2500 szegedi egyetemi hallgatóra számíthatunk.

Alapítványok

Meg kell még emlékeznünk az egyetem látogatottságára szintén befolyással bíró alapítványokról, amelyekre Trefort Ágos-

ton vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr 1882. évi leíratában szintén súlyt helyezett.

Válaszfelíratunkban, valamint az 1893. évi emlékiratunkban már rámutattunk a szegedi egyetem céljaira igénybe vehető alapítványokra, továbbá kimutattuk, hogy a város rendelkezése alatt 12 egyetemi alapítvány van, azóta ezek száma jelentékenyen emelkedett és a következők:

Kárász Anna-alapítvány 7 hely, 110,000 korona alaptőkével.

Kovács János és Hoós Margit-alapítvány 1 hely, 8000 korona alaptőkével.

Kiss Dávid-alapítvány 1 hely, 10,000 korona alaptőkével.

Lichtenberg Mór-alapítvány 1 hely, 4000 korona alaptőkével.

Rózsa József-alapítvány 3 hely, 12,000 korona alaptőkével.

Kossuth Lajos-alapítvány 1 hely, 6000 korona alaptőkével.

Sári Mihály-alapítvány 3 hely, 37,500 korona alaptőkével.

Vetró Sándor-alapítvány 1 hely, 7000 korona alaptőkével.

Zombori András és neje alapítványa 1 hely, 6000 korona alaptőkével.

Singer Mátyás-alapítvány 1 hely, 5000 korona alaptőkével.

Ezen alapítványokhoz hozzászámítva Szeged törvényhatósági bizottsága által ez alkalommal felajánlott 10 új alapítványt, összesen 30 szegedi alapítvány szolgál már most a szegedi egyetem céljaira.

De kétségtelen, hogy a m. kir. kormány, valamint a délvidéki törvényhatóságok kezelése, illetőleg rendelkezése alatt van igen sok olyan alapítvány, amely nincs kifejezetten valamelyik már meglevő egyetemhez kötve s amelyekre a létesítendő szegedi egyetem hallgatói a sikerreményével pályázhatnak.

Kétségtelen továbbá az is, hogy amint a szegedi egyetem megnyílik, az alapítványok száma évről-évre emelkedni fog.

Szeged
alkalmas
egyetemi
székhelyül

Mindezekből kétségtelen, hogy Szeged — mint az országnak Budapest székesfőváros után legnépesebb és úgy kultúrális, mint gazdasági, ipari, kereskedelmi és forgalmi tekintetben a legelsőik közé tartozó városa — az ország úgy népességre, mint politikai és gazdasági jelentőségre számottevő nagy részének, az Alföldnek s a délvidéknek természetes központja; ezen országrész kereskedelmének, ipará- és forgalmának egyik gócpontja, számos

tanintézet s az ország legnépesebb középiskoláinak székhelye, a harmadik egyetem elnyeréseért el nem vitatható igénnyel léphet sorompóba.

És úgy központi fekvésénél, mint az ország alsó részével, különösen annak délvidékével való kedvező vasúti, hajózási és közúti összeköttetésénél fogva — valamint kitűnő egészségi, gazdaságos megélhetési, fejlett társadalmi, megállapodott gazdasági, előrehaladott kereskedelmi és ipari viszonyaira való tekintettel; főképpen pedig kultúrájának magas színvonalánál fogva egyetem elhelyezésére kiválóan alkalmas város is; s az egyetem befogadására az újjáépítés megkezdése óta következetesen folytatott közművelődési politikája folytán teljesen elő is van készítve és rendelkezik a további fejlődés minden előfeltételével.

* * *

Ezekben volt szerencsénk röviden ismertetni Szeged eddigi küzdelmét az egyetemért és néhány vonással bemutatni városunk mai fejlettségét és fejlődés-képességét.

Kerültük az összehasonlítást más váro-

sok rovására ; kerültük a tetszetős előnyök kiszínezését s nem pusztá állításokat hoztunk fel, hanem rideg számokat, száraz tényeket, minden szépítés nélkül és tényekkel bizonyított igazságokat.

Egész évszázad választja el küzdelmünk kezdetét a mai naptól, de a száz év előtt hangoztatott sérelmek ma sincsenek orvosolva és az érvek, amelyeket az orvoslás szükségességének bizonyítására elődeink előadtak, ma is megcáfolhatlanul fönnállanak, tisztultak azonban a nézetek, új eszmék keletkeztek, új fogalmak alakultak s ezek hatása alatt, most, amidőn a magyarság ősi ereje az alkotmány-küzdelemben hatalmának egész imponáló teljességében érvényesült, a százados sérelem annál rikítóbban tűnik elő és a segítség szükségessége annál égetőbb. Az egykor pusztá vidék ma az ország legtömöttebb részei közé tartozik s az itt élő magyarság elhanyagoltsága az idő múlásával folyton szembetűnőbb.

A közelmult nagy viharai, amelyekben az ország magyar érzésű nemzeti elemének teljes erőfeszítéssel kellett a hatalom túlkapásaival szemben síkra szállani alkotmányos szabadságunk megvédéseért, nagy intelemül szolgált arra, hogy a nem-

zeti állam mielőbbi teljes kiépítése az ország fennállásának biztosítása érdekében halaszthatlan föladat.

A nemzeti állam kiépítésének alapfeltétele pedig az állam-alkotó és fenntartó magyarság minél teljesebb szellemi és anyagi megerősítése, hogy a hazának idegennyelvű s nem hazafias érzésű elemei fölött bírt fensőséget, túlsúlyát megtarthassa és tovább fejleszthesse; e szellemi és anyagi megerősödést pedig csak a kiképzés és műveltség fokozásával lehet elérni.

Az ennek elérésére szolgáló eszközök megadása tehát nem kizárólag egy városnak, nem egy országrésznek, nem a magyarságnak, hanem a magyar nemzeti állam osztatlan egészének közérdeke.

Ámde a nemzeti népelemnek, a magyarságnak csak úgy adatik meg a lehetőség a magasabb műveltség megszerzésére, ha ott, ahol fészke van, állíttatnak föl az ehhez szükséges intézetek. Ez pedig a nagy magyar Alföld, az ország déli medencéje, ez az óriási darab föld Magyarország közepén, ahol három millió szintiszta magyar él imponáló tömör tömegben, amely ellenáll minden idegen befolyásnak s a közéje került idegent

észrevétlen olvasztja be, gyúrja át magyarrá.

És amily megdönthetetlen igazság az, hogy a nemzeti állam érdekében az államalapító és fajfentartó magyarságot kell a tudományos kiképzés minél magasabb fokára emelni, hogy nemzetgyarapító, beolvasztó, magyarosító feladatát minél teljesebb mértékben teljesíthesse, épp olymegdönthetetlen igazság az is, hogy ezt a célt csak az Alföldön tömegben együtt lakó magyarság kiművelésével lehet elérni; ezen népnek kell tehát az egyetemet hozzáférhetővé tenni, ennek a népnek a legfelsőbb tudományos kiképzésére kell törekedni; a nemzetalapító faj életerejét kell fokozni a legmagasabb kiművelés lehetőségének megadásával, hogy innen, mint a szívből a vér, lüktessen szét a magyarság fajacélozó ősi ereje szerteszét az országba, az idegenajkú népelemekkel kevert külsőbb részek felé.

Továbbá ma, amidőn a közelmúltban az idegen ágyból sarjadzott tudomány igyekezett meghúzni a lélekharangot a magyar alkotmány fölött, amidőn a tudomány eszközeivel kísérelték meg kimutatni az alkotmánytiprás nemzetölő cselekményeinek törvényességét, jogosultsá-

gát, amidőn a Schulverein jogosan véli hirdethetni, hogy a hazánkban lakó németajkúak egy része százados elszakítatásuk dacára hűen megőrizte a nagy németiséghez való tartozandóság eszméjét, a harmadik egyetem fölállításával a tudomány magyarságának, az idegen befolyástól ment magyar tudomány kifejlődhetésére le kell rakni az alapokat.

Ezt pedig máshol elérni nem lehet, csak ott, azon az ősi talajon, amelyen a magyarság fejlődött.

Pusztaszer volt a magyar alkotmány szülőhelye, nem véletlen tehát, hanem történelmi fejlődésen alapuló tény, hogy ez az országrész maradt a magyarság ősi fészke; innen kell kiindulni a magyar nemzeti állam továbbépítésére és a magyar tudomány megteremtésére a tudomány fegyvereivel vivandó harcnak, aminek fő eszköze csak egy lehet, az alföldi tudományegyetem.

Az alföldi egyetem, a magyarság egyetemének székhelye pedig nem lehet más, mint őseredeti hamisítatlan magyar város, amelyben a magyarság erényei, fajbeliségének előnyei, az ősi magyar szellem és lélek jellemvonásai tisztán élnek és ez Szeged, az országnak legmagyarabb városa.

Legeredetibb, legtisztább nemzeti városunk, a délvidék magyarságának igazi védővára, a magyarosítás versenytárs nélkül álló kohója és tűzhelye, amely a magyar szó terjesztéseért egymaga annyit tett, mint délvidéki iskoláink együttesen.

Szegednek magyarosító őserejét legutóbbi kétszázados története fényesen bizonyítja.

A törökök kiűzése után ide telepített németeket, szerbeket, dalmátokat a bennszülött magyar lakosság felszította, megörölte, beolvasztotta, úgy hogy Szeged a magyarosítás munkáját önmagán kezdte és azután nekiállott, hogy Délmagyarországon hajtsa végre.

Egész nagy csoportjában a délvidék városainak a szegedi magyarság törzsökös népének fölöslegei alapítottak — saját szerzeményükön vásárolt földeken — gyarmatokat, mindmegannyi fészket a nemzetgyarapító munkának és tízezrekre rúg azok száma, akik Szeged iskoláiban tanultak meg a magyar nyelvet és itt szívták magukba a magyar szellemet.

De a délvidék is megszerette Szegedet és csodálatos vonzódással ragaszkodik hozzá, tömegesen adják Szegedre gyermekeiket, egymásután építik itt a nagy-

arányú internátusokat és hívó szó nélkül Szeged mellé állanak, valahányszor a harmadik egyetem felállításáról szó esik.

Az Alföldön a szegedi egyetemet 1867 óta valóságos nemzeti közszükségletnek tekintjük, amely elől kitérni többé nem lehet, mert az Alföld lakossága másfélszázad alatt megtizszezereződött és szellemi érdekeit a meglevő két magyar egyetem nem elégíti ki.

A szegedi egyetem felállítását az alföldi magyarság jövője sürgeti és az egész nemzet közérdeke követeli, hogy az új tudományos intézményt, ezt a közkincset, az Alföld magyarságának adjuk, amelyen állami és nemzeti fönmaradásunk nyugszik, mert csak így fogja ez az egész nemzet érdekeit szolgálni.

Ez az országos nagy nemzeti cél vezérelte Szeged sz. kir. város közönségét, a mikor törvényhatósági bizottságának 1906. évi december hó 19-én tartott rendes közgyűlésén 735. számú határozatában páratlan áldozatkészséggel, és ellenvélemény nélkül való osztatlan lelkesedéssel kimondotta: hogy a harmadik egyetemnek Szegeden való létesítése érdekében anyagi erejének legteljesebb mértékéhez képest, a legmesszebbmenő anyagi áldozatokra kész

és a létesítendő szegedi egyetem céljaira följajánlja :

1. Somogyi-könyvtárát és városi muzeumát, nemkülönben mindazon kulturális intézményeit, amelyek az egyetem céljaira fölhasználhatók ;

2. a kezelése alatt álló összes igénybe vehető alapítványokat és kötelezi magát legalább tíz új alapítványi hely létesítésére ;

3. följajánlja az egyetem összes épületeinek és intézeteinek elhelyezésére szükséges telkeket és területeket ;

4. kötelezi magát a már létező bábaképző intézet, állami gyermekmenhely és trachoma-kórház, valamint a kivitel alatt álló állami szemkórház, hevenyefertőző betegek kórháza, járványkórház, gyermek-kórház és egyéb közegészségi intézményei kiegészítéséül — belgyógyászati, sebészeti bőr- és bujakor-osztályokkal bíró — 500 (ötszáz) ágygal ellátott modern berendezésű s az egyetem céljaira szolgáló, teljesen új városi közkórház építésére ;

5. továbbá a tudomány-egyetem jogtudományi, bölcsészeti, valamint orvosi fakultásainak — a bonctani, élettani, közegészségügyi, vegytani, fizikai, kórbonctani, gyógyszer-tani és törvénytudományi orvostani

intézeteknek elhelyezésére sükséges összes épületek előállítására ;

6. a 3., 4. és 5. pont alatt elvállalt kötelezettségek teljesítésére följajánl 6,000.000, szóval *hat millió* koronát.

A nagy nemzeti közcél követelte Szegedtől és annak elérése érdekében hozta meg a város közönsége ezt a nagy áldozatot, de ezenkívül vezette a hála is, amivel a nemzetnek adósa.

Jókai Mór, a halhatatlan mondta Szegedről: „Amit egy vizözön lerombolt, egy könnycsepp újra alkotta“. Igaz! — de az a könnycsepp a király szeméből fakadt és nyomában megindult a világrésztét. A magyar haza milliókat áldozott e város újjáteremtéseért és Szeged megifjulva, megújulva „Szebb lett, mint volt“ és igyekszik visszafizetni a nemzetnek tartozását.

Kelt Szeged szab. kir város törvényhatósági bizottságának 1906. évi december hó 19. napján tartott üléséből.

Dr. Lázár György
polgármester.

